

TRADICIONALNE IN MODERNISTIČNE LITERARNE ZVRSTI

PRIMERJAVA

MODERNISTIČNA EPIKA

TRADICIONALNI IN MODERNI ROMAN

TRADICIONALNI ROMAN		MODERNI ROMAN
Zelo obsežna, sklenjena, verjetno podoba stvarnega sveta, družbe, človeških usod	PODOBA	Podoba sveta ni več sklenjena, logičnost, resničnost je posredovana skozi junakovo zavest, tok zavesti
Napeti, razumljivi dogodki, povezani v celoto (začetek, konec), nakazane psihološke relacije med osebami	DOGODKI	Sredstva za predstavitev toka zavesti: notranji monolog, polpremi govor, opis predmetov, refleksija, redko dialog
Prevladuje vsevedni pripovedovalec	PRIPOVE-DOVALEC	Personalni pripovedovalec (ve toliko, kot ena oseba, za druge ne odgovarja) – ne pozna popolne resnice
Razumljivost, poučnost, zabavnost	FABULA/ZGODBA	Kompozicijo narekujejo asociacije, sanje, podzavest, spomini, ni prave zgodbe, težko razumljiva

MODERNI ROMAN

- ◉ opusti objektivno in logično prikazovanje v času in prostoru
- ◉ asociacije, tok podzavesti – poglobljanje v posebna duhovna stanja, vpliv psihoanalize, mešanje časovnih perspektiv, različni slogovni prijemi
- ◉ zavračajo kronološko urejenost
- ◉ preteklost in sedanost se prepletata
- ◉ dosegljiv le ožjemu krogu bralcev

PREDSTAVNIKI

- ◉ Marcel PROUST: V Swanovem svetu
- ◉ James JOYCE: Ulikses
- ◉ Franz KAFKA: Preobrazba, Proces, Grad, Amerika
- ◉ Virginia WOOLF: Gospa Dalloway
- ◉ Herman HESSE: Siddharta
- ◉ Thomas MANN: Smrt v Benetkah
- ◉ Ernest HEMINGWAY: Zbogom, orožje; Komu zvonijo; Starec in morje
- ◉ Boris PASTERNAK: Doktor Živago
- ◉ Mihail BULGAKOV: Mojster in Margareta
- ◉ Maksim GORKI: Mati (socialistični realizem)

MODERNISTIČNA LIRIKA

MODERNISTIČNA LIRIKA

- ◉ uveljavila po letu 1910 – simbolisti in dekadentje (Rimbaud, Mallarme)
- ◉ prehod k modernizmu: Georg Trakl, Rainer M. Rilke
- ◉ ob evropskih in ameriških pesnikih se v tem času uveljavijo tudi pesniki Azije, Afrike in Latinske Amerike (Tagore, Neruda, Paz, Senghor)

- ZNAČILNOSTI: poezija izgublja osebno izpovednost, upesnjevanje nelogičnih, tudi nezavednih stanj zavesti in podzavesti
- temačnost, skrivnostnost, nerazumljivost, disonantnost, pomenska mnogostranost
- nove jezikovne kombinacije, samovoljne besedne zveze in skladijske oblike
- izrazna eksperimentalnost, poudarjena zvočnost in likovnost jezika

TRADICIONALNA IN MODERNISTIČNA LIRIKA

TRADICIONALNA LIRIKA		MODERNA LIRIKA
Izraz tradicionalna se uporablja za liriko do nove rom. in za kasnejšo liriko s podobnimi lastnostmi	SPLOŠNO	Vse, kar je novo in v nasprotju s tradicionalnim, zastarelim; izraz v uporabi od nove rom. (Baudelaire)
Trden, določljiv, prepoznaven, lirski	LIRSKI SUBJEKT	Nestabilen, neoseben, brezoseben (v pesmi niti ne nastopi)
Določljiva (o čem pesem govori)	TEMATIKA	Včasih težko določljiva, ni zgodbe, ker ni smiselne povezanosti med posameznimi motivi

TRADICIONALNA LIRIKA		MODERNA LIRIKA
Motivi so jasni, prepoznavni, lahko jih povežemo v smiselno celoto - zgodbo	MOTIVIKA	Brisanje zunanjega sveta – motive težko povežemo v smiselno celoto (ni vsebine)
Naslovnik jo lahko izpelje, prepozna	IDEJA	Težko določljiva, odvisna od subjektivnih interpretacij
Po navadi kitičnost	ZGRADBA	Svobodna; kitice so ali pa jih ni; verzi so različno dolgi, nerimani, pogosto ritmizirani s pomočjo ponavljanj (paralelizem); včasih jih od proze loči le še delitev na samostojne vrstice

TRADICIONALNA LIRIKA		MODERNA LIRIKA
Pravilen verz, urejena naglasna podoba, menjava nagl. in nenagl. zlogov; lahko ugotovimo metrično shemo	RITEM	Svobodni verz – ni naglasno urejen in ne sloni na metrični shemi; pozornost je usmerjena na skladnjo, (stavek ali del stavka), iz katere izhaja ritem
Bogata metaforika, simboličen pomen podob, trden jezik s stabilno skladnjo, logično razmerje med besedami, skladnost vsebine in oblike)	SLOG	Nenavadne besedne zveze, osamosvojitve besed, znakov, mat. izrazi, razbita skladnja, odprava razmerja med osebkom in povedkom, nenavadnost pomenov
Regularen (utemeljen z naglasnimi lastnostmi), zaporedje naglasnih enot tvori ritem	VERZ	Svobodni (utemeljen s skladenjskimi lastnostmi), osnova ritma je skladenjska enota v enem ali več verzih

PESNIŠTVO V PRVI POL. 20. STOL.

- Veliko pesnikov izhaja iz smeri v moderni, hkrati pa že vključuje modernejše elemente (Rainer Maria RILKE; Paul VALÉRY, William Butler YEATS, Boris PASTERNAK).
- Številni še povezani s tradicionalno poezijo, vključujejo modernistične teme (Georg TRAKL, Thomas S. Eliot, Federico Garcia LORCA).
- Največje oblikovne in vsebinske pretrese prinesejo avantgardne struje (drzno eksperimentiranje z jezikom): Guillaume APOLLINAIRE, Vladimir MAJAKOVSKI.

PESNIŠTVO V DRUGI POL. 20. STOL.

- Vsebinsko in oblikovno zelo raznolika poezija (tradicionalne, moderne, avantgardne)
- Pesniki so iz vseh celin – različno socialno in kulturno okolje
- Jacques Prevert (PR); Pablo Neruda (Čile); Leopold Sedar Senghor (Senegal); Octavio Paz (Mehika, Sylvia Plath (Amerika, Wislawa Szymborska (Poljska)

MODERNISTIČNA DRAMATIKA

MODERNA DRAMATIKA

- ◉ pojem obsega vse oblike nasprotovanja tradicionalni drami
- ◉ POETIČNE drame: poudarjajo notranji svet dramskih oseb.
- ◉ drame OZNANJEVANJA: posameznik se na duhovnem romanju znajde na različnih postajah

MODERNA DRAMATIKA

- EPSKO gledališče (Bertolt BRECHT): dogajanja ne prikazuje, ampak o njem pripoveduje
- GLEDALIŠČE V GLEDALIŠČU (Luigi PIRANDELLO): snov je uprizarjanje gledališke igre

DRAMATIKA PO 2. SV. VOJNI

- med 2. sv. vojno in takoj po njej – **eksistencialistične drame (J. P. Sartre)**
- po letu 1950 v Franciji – **dramatika absurda**: spremenila tradicionalno dramatiko, zgodbe ni več, dialog pogosto nelogičen, osebe so pasivne, podobne lutkam, psihološko neutemeljene, dogajanje v krogu (Eugene Ionesco, Samuel Beckett)

- ◉ V 20. stol.: razmah ameriške dramatike (filmske uspešnice)

Tennessee Williams (realistične drame z ameriškega juga): *Steklena menažarija*, *Tramvaj Poželenje*, *Mačka na vroči pločevinasti strehi* ...

Arthur Miller: realistični dramatik židovskega porekla, poročen z M. Monroe (*Smrt trgovskega potnika* – prikaz preprostih ljudi in varljivih vrednot am. družbe)

Edward Albee: sprva zgledoval po absurdni dramatici, pozneje družbenokritične drame (*Kdo se boji Virginije Woolf*)